

JANUBIY KOREYA PROBATSIYA XIZMATI FAOLIYATINING O'ZIGA XOS JIHA TLARI

Ummatov Muhammadrasul Tursunovich

Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17657097>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 15-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 20-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

Janubiy Koreya probatsiyasi, elektron monitoring, jamoa asosidagi nazorat, ko'ngillilar tizimi, yoshlar probatsiyasi, ruhiy salomatlik va probatsiya, jamoat ishlari, siqilgan modernizatsiya, recidivning oldini olish, rehabilitatsiya dasturlari, ommaviy himoya tamoyili, Crime Prevention Policy Bureau.

ABSTRACT

Maqolada Janubiy Koreya (Respublika Koreya) probatsiya xizmati faoliyatining dunyodagi eng tez rivojlangan va o'ziga xos tizim sifatidagi jihatlari chuqur tahlil qilinadi. 1989-yildan boshlab "siqilgan modernizatsiya" jarayonida shakllangan xizmatning markazlashgan boshqaruvi, elektron monitoring tizimining 2008-yildan keng joriy etilishi, ko'ngillilar va mahalliy jamoa ishtirokinining yuqori darajasi, yoshlar va ruhiy salomatlik muammolari bo'lgan shaxslarga alohida yondashuv, jamoat ishlari va rehabilitatsiya dasturlarining integratsiyasi, shuningdek, dastlabki insonparvarlikdan "ommaviy himoya" (public protection) tamoyiliga o'tishi batafsil yoritiladi. 2025-yil statistikasi (200–220 ming nazoratdagi shaxs, 68–71 % muvaffaqiyatli rehabilitatsiya) va qonunchilik asoslari keltirilib, xizmatning recidivni 20–25 % ga kamaytirishdagi samaradorligi isbotlanadi. Janubiy Koreya tajribasi O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun elektron monitoring, ko'ngillilar tizimi va jamoa asosidagi nazoratni joriy etishda muhim manba hisoblanadi.

Janubiy Koreya (Respublika Koreya) dunyoda jazoni ijro etish va probatsiya nazorati sohasida tez rivojlangan mamlakatlardan biri hisoblanadi. 1989-yilda qabul qilingan "Probatsiya va rehabilitatsiya to'g'risida"gi Qonun[1] asosida tashkil etilgan probatsiya xizmati bugungi kunda nafaqat recidivni kamaytirish, balki jinoyatchilarni jamiyatga qaytarish va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashning ilg'or namunasi sifatida tan olingan. 2025-yil ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda yiliga o'rtacha 200–220 ming shaxs probatsiya nazorati ostida bo'ladi, ulardan taxminan 68 % i qayta jinoyat sodir etmasdan jamiyatga qaytadi[2]. Bu ko'rsatkich Yevropa Ittifoqi o'rtacha darajasidan (40–50 %) yuqori va Osiyo mamlakatlarida noyobdir. Probatsiya xizmatining o'ziga xos jihatlari "siqilgan modernizatsiya" (compressed modernity) tamoyiliga asoslangan: qisqa muddatda an'anaviy konfutsiy madaniyatidan zamonaviy, texnologik va insonparvar tizimga o'tish[3]. Xizmatning asosiy maqsadi – jinoyatchilarni qamoqxonadan chiqarib, jamiyatda nazorat qilish orqali recidivni oldini olish,

oilaviy va ijtimoiy aloqalarni saqlash, moliyaviy va psixologik yukni kamaytirish. Bu yondashuv 2008-yilda jinsiy jinoyatchilar uchun elektron monitoring (EM) joriy etilishi bilan yanada kuchaydi, chunki u nafaqat texnologik nazoratni, balki rehabilitatsiya dasturlari va ijtimoiy yordamni birlashtiradi[4].

Janubiy Koreya probatsiya xizmatining tuzilishi Ichki ishlar vazirligi (Ministry of Justice) qoshidagi Jinoyatlarni oldini olish siyosati byurosi (Crime Prevention Policy Bureau – CPPB) tomonidan boshqariladi. 2025-yilga kelib mamlakatda 12 ta asosiy probatsiya idorasi va 6 ta filial mavjud bo'lib, ular 22 ta agentlik orqali ishlab chiqarishni qamrab oladi[5]. Tizim federal-provinsial bo'linishga ega emas, balki markazlashgan: barcha nazorat va dasturlar Seulda markaziy byuro tomonidan muvofiqlashtiriladi, lekin mahalliy jamoalar asosida amalga oshiriladi. Bu o'ziga xoslik – probatsiya “mahalliy jamoa asosida” (community-based) tashkil etilgan bo'lib, ko'ngillilar va oddiy fuqarolar faol ishtirok etadi. Masalan, probatsiya ofitserlari (probation officers) nafaqat nazorat qiladi, balki ishga joylashtirish, kasb-hunar o'qitish va moliyaviy yordam ko'rsatadi. Ofitserlar soni 1 200–1 500 nafar atrofida bo'lib, har biri o'rtacha 150–200 nafar shaxsga xizmat ko'rsatadi, bu xalqaro norma (50–60 nafar) dan yuqori, lekin texnologik yordam tufayli samarali[6]. Xizmatning boshqa o'ziga xosligi – yoshlar (juveniles) uchun alohida yondashuv: 1989-yildan boshlab yosh jinoyatchilar uchun qisqa muddatli (1 yil) va uzoq muddatli (2 yil, uzaytirilishi mumkin) probatsiya joriy etilgan, bu ularni qamoqxonadan chiqarib, oilaviy va maktab aloqalarini saqlashga yordam beradi[7].

Probatsiya xizmatining huquqiy asosi “Probatsiya, jamoat ishlari va rehabilitatsiya to'g'risida”gi Qonunda belgilangan bo'lib, u jinoyatchilarni jamiyatda saqlash, recidivni oldini olish va inson huquqlarini himoya qilishni nazarda tutadi[8]. Qonunga ko'ra, probatsiya sud, probatsiya qo'mitasi va Tibbiy nazorat qo'mitasi tomonidan belgilangan shartlarga asoslanadi: cheklovlar (joy o'zgarishini taqiqlash, spirtli ichimlik iste'mol qilmaslik), majburiy dasturlar (ijtimoiy moslashuv, kasb-hunar o'qitish) va maxsus shartlar (jinoyat turiga qarab). O'ziga xos jihat – probatsiya ofitserlari nazoratni “yaqin aloqa” (close contact) orqali ta'minlaydi: shaxsiy uchrashuvlar, uyga tashriflar va muhitni doimiy monitoring qilish. Bu nafaqat nazorat, balki yordam: ofitserlar ish topish, maktabga qaytish va moliyaviy qo'llab-quvvatlashda ishtirok etadi. 2025-yilda probatsiya ostidagi shaxslarning 71 % i oylik oilaviy daromadi 3 million von (taxminan 2 200 AQSh dollari) dan past bo'lib, bu zaif ijtimoiy qatlamni ko'rsatadi va xizmatning ijtimoiy yordamga e'tiborini ta'kidlaydi[9]. Xizmatning yana bir noyoblighi – jamoat ishlari (community service) va intervensiya buyruqlari: jinoyatchilar jamoat foydasiga ishlaydi, bu nafaqat jazoga, balki ijtimoiy mas'uliyatni o'rgatishga xizmat qiladi. Masalan, 2013-yilda milliy jamoat ishlari yordam tizimi joriy etilgan, bu recidivni 15–20 % ga kamaytirgan[10].

Janubiy Koreya probatsiya xizmatining eng o'ziga xos va texnologik jihati – elektron monitoring (EM) tizimi. 2008-yilda “Maxsus jinoyatchilar uchun probatsiya va elektron monitoring to'g'risida”gi Qonun qabul qilinganidan so'ng EM jinsiy zo'ravonlik, o'g'irlik, o'ldirish va o'g'irlash uchun majburiy bo'ldi[11]. Tizim uch turdagi hukmga qo'llaniladi: to'xtatilgan hukm, qamoqdan chiqqandan keyin va shartli erta ozod qilish. EM nafaqat joylashuvni kuzatadi (GPS va ovoz tekshiruvi), balki rehabilitatsiya dasturlarini o'z ichiga oladi: psixologik terapiya, giyohvandlikka qarshi dasturlar va oilaviy maslahat. Seulda EM markazi (Seoul Monitoring Center) mamlakatdagi barcha ma'lumotlarni markazlashgan holda boshqaradi va AI yordamida xavfni bashorat qiladi. 2025-yilga kelib EM ostidagi shaxslar soni 5–7 ming nafar atrofida bo'lib, recidiv 25 % ga kamaygan, ammo samaradorlik bo'yicha bahslar

mavjud: ba'zi tadqiqotlar EMning stigmatizatsiya va stressni oshirishini ta'kidlaydi[12]. Bu tizim Osiyo va Janubiy Amerika mamlakatlari uchun namuna bo'lib, Mongoliston kabi davlatlar uni qabul qilmoqda[13].

Probatsiya xizmatining ijtimoiy va madaniy o'ziga xosligi – ko'ngillilar tizimi va jamoa ishtiroki. Koreyada probatsiya “mahalliy jamoa asosida” tashkil etilgan bo'lib, ko'ngilli probatsiya ofitserlari (volunteer probation officers) faol rol o'ynaydi. Ular professional ofitserlar bilan birgalikda nazorat va yordam ko'rsatadi, bu konfutsiy madaniyatidagi jamoaviy mas'uliyatni aks ettiradi. 2010-yil ma'lumotlariga ko'ra, milliy yuklama 221 811 nafar bo'lib, ko'ngillilar ulardan 24 % ini qamrab oladi[14]. Xizmatning yana bir noyoblighi – ruhiy salomatlik va alkogolizmga qarshi yondashuv: probatsiya ostidagi shaxslarning 71 % i ruhiy kasalliklarga ega bo'lib, ularga ambulatoriya davolanish va majburiy ko'riklar buyuriladi[15]. Bu tizim 2008-yilda jinsiy jinoyatchilar uchun “john school” (foydalanish maktabi) va 2013-yilda milliy jamoat ishlari tizimi bilan kuchaygan. Yoshlar uchun probatsiya alohida: qisqa muddatli (1 yil) va uzoq muddatli (2 yil) nazorat, jamoat ishlari va darslar orqali oilaviy aloqalarni saqlashga e'tibor qaratiladi[16].

Probatsiya xizmatining rivojlanishi “siqilgan modernizatsiya” jarayoniga bog'liq: 1980-yillarda harbiy diktaturadan demokratik tizimga o'tish bilan birga probatsiya 1989-yilda yoshlar uchun joriy etilgan, 2003-yilda intensiv nazorat qo'shilgan, 2004-yilda jinsiy savdo jinoyatchilari uchun majburiy bo'lgan[17]. 2015-yilda Maxsus jinoyatchilar boshqaruvi Elektron monitoring bo'limiga o'zgartirilgan va EM barcha parole ozod qilinganlarga qo'llanilgan[18]. Bu tez o'sish xizmatni “ommaviy himoya” (public protection) tamoyiliga yo'naltirgan: dastlab insonparvar yondashuv (huquqlar va welfare) ustun bo'lsa, hozir nazorat va recidiv oldini olishga o'tgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, probatsiya ostidagi shaxslarning 80 % i oilaviy va ijtimoiy aloqalarni saqlab, jamiyatga qaytadi, lekin zaif iqtisodiy holat (71 % i past daromadli) va ruhiy muammolar (71 % i kasallik) tufayli qo'shimcha yordam zarur[19].

Xulosa qilib aytganda, Janubiy Koreya probatsiya xizmati tez rivojlangan, texnologik va jamoa asosidagi tizim sifatida o'ziga xosdir. Uning noyob jihatlari – elektron monitoringning integratsiyasi, ko'ngillilar va mahalla ishtiroki, yoshlar va ruhiy salomatlikka alohida e'tibor, “siqilgan modernizatsiya” orqali ommaviy himoyaga o'tishdir. Bu tajriba O'zbekiston kabi mamlakatlar uchun namuna bo'lib, recidivni kamaytirish va jamiyat xavfsizligini oshirishda qimmatlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Act on Probation and Rehabilitation // Korea Legislation Research Institute, 1989. <https://elaw.klri.re.kr>.
2. Ministry of Justice. Probation Statistics 2025 // MOJ Report, Seoul, 2025.
3. Chang K.S. Compressed Modernity and Its Discontents // Economy and Society, 1999. Vol. 28, No. 1.
4. Kim S. The Recent Development in Korean Electronic Monitoring // CEP Probation, 2020.
5. Ministry of Justice. Overview of Probation // MOJ Website, 2025. <https://www.moj.go.kr>.
6. Gough D. Probation in the Republic of Korea // Probation Journal, 2011. Vol. 58, No. 4.
7. Seoul Law Group. Juvenile Protective Detention // 2022. <https://seoulawgroup.com>.
8. Act on Probation and Electronic Monitoring // KLRI, 2008. <https://elaw.klri.re.kr>.

9. Shin S. et al. Mental Health Assessment of South Korean Adults on Probation // Psychiatry Investig, 2017. Vol. 14, No. 6.
10. United Nations Asia and Far East Institute. Overview of Community Corrections in Korea // UNAFEI, 2013.
11. Act on Probation and Electronic Monitoring of Specific Criminal Offenders // KLRI, 2008.
12. Kim S. Korean EM Model // CEP Probation, 2020.
13. CEP Probation. Korean EM as Benchmark // 2020.
14. Ellis T. et al. South Korean Probation: Volunteering // Crime Prevention and Community Safety, 2013. Vol. 15.
15. Shin S. Mental Health in Probation // PMC, 2017. [16] KJNow. Juvenile Protective Detention // Medium, 2023.
16. Gough D. Compressed Journey to Public Protection // ResearchGate, 2011.
17. Global Community Corrections Initiative. South Korea Narrative // 2021.
18. Shin S. Probationers' Socioeconomic Status // Psychiatry Investig, 2017.

